आर.एन.आय. MAHMAR/2005/14922 ● Registered Postal Registration No. PCW/081/2024-2026 ● Date of Publication : शनिवार, १९ सप्टेंबर २०२६ ● Posted at BPC Vishrambagwada CSO Pune Daily.

फुलकिडी, मावा यांना अटकाव

सी. बी. बाचकर | डॉ. एस. एम. गांगुर्डे | बी. टी. पाटील

टोमॅटो पिकामध्ये सद्यःस्थितीत फुलकिडे, पांढरी माशी व मावा या किडींचा प्रादुर्भाव आढळत आहे, या किडींच्या नियंत्रण व्यवस्थापनाची माहिती घेऊयात.

फुलकिडे

टोमॅटोवरील फुलकिडे

फुलकिड्यांच्या थ्रीप्स टबॅकी, स्क्रिटोथ्रीप्स डोरसॅलिस, फ्रॅंकलिनिइल्ला शुल्टझीई (Frankliniella schultzei) या प्रमुख प्रजाती असून, त्या मिरची, कांदा, टोमॅटो, वांगी, भेंडी, कपाशी, भुईमूग इ. अनेक पिकांवर आढळतात.

ओळख : ही कीड अतिशय छोटी, निमुळती व नाजुक असते. फिक्कट पिवळी किंवा करड्या रंग, लांबी एक मि.मी.पेक्षा कमी असते. प्रौढांना पंख असतात. पिलांना पंख नसल्यामुळे पानांवर इकडून तिकडून पळताना दिसतात.

नुकसानीचा प्रकार

या किडीची पिले व प्रौढ पाने खरवडून त्यातून बाहेर येणारा रस शोषून घेतात. खरवडलेला भाग प्रथम पांढुरका होतो व नंतर तपकिरी होतो. अशी पाने आकसतात, झाडाची वाढ खुंटते. किडीचा प्रादुर्भाव कोरड्या हवामानात जास्त होतो. हे कीटक स्पॉटेड विल्ट या विषाणूजन्य रोगाचा प्रसार करतात.

पांढरी माशी

शास्त्रीय नाव - बेमिसिया टॅबॅकी

ही बहुपीकभक्षीय कीड असून, वांगी, टोमॅटो, मिरची, भेंडी, वेलवर्गीय भाज्या, कपाशी, सूर्यफूल इ. अनेक पिकांवर उपजीविका करते.

ओळख व जीवनक्रम

- **अंडी अवस्था :** अंडे उभट आकाराचे २ मि.मी लांब, नारिंगी रंगाचे असून ते साध्या डोळ्यांना दिसत नाही.
- **पिलावस्था :** गोलाकार, पिवळसर असून विशेषतः जमिनीलगत असलेल्या जून पानाच्या खालील बाजूस जास्त असतात.
- **कोष अवस्था :** ही पानाच्या खाली असते.
- **प्रौढ माशी :** पांढऱ्या रंगाची माश्या पानाच्या खालील आणि वरील बाजूस दिसतात.

लक्षणे व नुकसानीचा प्रकार

- पिले व प्रौढ पानातील रस शोषून घेतात. त्यामुळे पाने पिवळी पडून वाळतात.
- माशीच्या शरीरातून स्रवलेल्या गोड द्रव पदार्थांमुळे पानावर काळ्या बुरशीची वाढ होते. पाने काळी पडतात. पर्यायाने कर्बग्रहणाची क्रिया मंदावते.
- हे कीटक लीफ कर्ल (पर्णगुच्छ) या विषाणूजन्य या रोगाचा प्रसार करतात.

मावा

मावा किडीच्या अनेक प्रजाती असून, त्यापैकी ॲफिस गॉसिपी, मायझस पर्सिकी या प्रजाती टोमॅटो पिकावर आढळतात. वांगी, भेंडी, वाल, वेलवर्गीय भाज्या, बटाटे, मिरची इ. पिकावर हे कीटक जगतात.

ओळख व जीवनक्रम

- कीटक गोलाकार, पिवळसर, २ ते ३ मि.मी. आकाराचे पानाच्या खाली पुंजक्याने बसलेले आढळतात. हे जास्त हालचाल करीत नाहीत.
- पिले आणि प्रौढ पानातील रस शोषतात. त्यामुळे पाने पिवळी पडतात. पाने निस्तेज होतात. पानाच्या कडा खालील बाजूस वळतात.
- या किडीमुळे कुकुम्बर मोझॅक विषाणूचा प्रसार होतो.

मावा

पांढरी माशीचा टोमॅटोवरील प्रादुर्भाव.

एकात्मिक कीड व्यवस्थापन

- ज्या शेतात पूर्वी तूर, कपाशी हरभरा, वांगी, मिरची पिके घेतली असतील, तिथे टोमॅटो पिकाची लागवड करू नये.
- शेताची खोल नांगरट करावी.
- रोपांची निगा रोपे तयार करताना रोपांच्या वाफ्यावर मसलीन किंवा नायलॉन कापडाचे आच्छादन घालावे. म्हणजेच रोपांचे रस शोषक किडीपासून संरक्षण होते.
- टोमॅटोची रोपे तयार करण्यापूर्वी झेंडूची रोपे तयार करावीत. टोमॅटोच्या पुनर्लागवडीपूर्वी टोमॅटोच्या प्रत्येक १० ओळीत झेंडू लावावीत.
- टोमॅटोची पुनर्लागवड करण्यापूर्वी रोपे जैविक घटकांचे मिश्रण (फुले सुपर बायोमिक्स) ५० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणाच्या द्रावणात १०-१५ मिनीट बुडवून नंतर लावावीत.
- लागवडीनंतर ३० दिवसांनी पिकावर रसशोषक किडीचा प्रादुर्भाव दिसू लागताच निंबोळी अर्क (५ टक्के) फवारणी करावी.
- शेतामध्ये एकरी २० ते २५ पिवळे चिकट सापळे लावावेत.

रासायनिक नियंत्रण

- या रसशोषक किडींच्या नियंत्रणासाठी, सायअँन्ट्रानिलीप्रोल (१०.२६ टक्के ओडी) १८ मि.लि. किंवा फ्लोनिकॅमिड (५० टक्के डब्ल्यूजी) ४ ग्रॅम प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणे फवारणी करावी.

(टीप - कीडनाशक फवारणीचे प्रमाण हाय व्हॉल्यूम पंपासाठीचे आहे.)

डॉ. एस. एम. गांगुर्डे ☎ ९४०३१८९१०२

(डॉ. गांगुर्डे हे कनिष्ठ कीटकशास्त्रज्ञ, प्रा. बाचकर हे कनिष्ठ रोगशास्त्रज्ञ आणि प्रा. पाटील हे वरीष्ठ भाजीपाला पैदासकार म्हणून अखिल भारतीय समन्वित संशोधन प्रकल्प - भाजीपाला पिके, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी येथे कार्यरत आहेत.)

● कीडनाशकांच्या शिफारशी लेबल क्लेमप्राप्त किंवा जॉएंट ॲग्रेस्कोप्राप्त आहेत. ● फवारणीचे प्रमाण हाय व्हॉल्यूम फवारणी पंपासाठीचे आहे. ● खरेदीवेळी पक्के बिल घ्यावे. ● बॅन किंवा 'रेस्ट्रिक्टेड' आहे का पाहावे. ● लेबल क्लेम वाचावेत. ● पुरेशा ज्ञानाशिवाय रसायने एकमेकांत मिसळू नयेत. ● रसायनांचा गट तपासावा. ● पीएचआय, एमआरएल तपासावेत. ● पेरणी वा लागवडीपूर्वी संबंधित बियाणांवर कोणती बीजप्रक्रिया केलेली आहे, हे तपासूनच पुढील बीजप्रक्रिया करावी.

● मधमाशी, मित्रकीटकांना हानिकारक कीडनाशकांचा वापर टाळावा.
● पीक फुलोरा अवस्था लक्षात घेऊन कीडनाशकांचा समंजस वापर करावा.